

ДИНАМИКА И УСТОЙЧИВОСТ НА ХИДРОНИМИТЕ ПО ТЕЧЕНИЕТО НА РЕКА СТРУМА

Надежда Данчева
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“

DYNAMICS AND STABILITY OF THE HYDRONYMS ALONG THE STRUMA RIVER

Nadezhda Dancheva
Institute for Bulgarian Language “Prof. L. Andreychin”

Abstract. The subject of this study is the names of the bigger rivers along the Struma river and its water catchment on its upper and middle streams.

The goal of the analysis is to find the dynamics and stability of the hydronimic system. Of course, speaking of dynamics of the river names, we know that to a big extent it is relative. The stability of the system is distinguished by the archaic types of names, the ones, where the process of onymization has concluded, and the process of development is sought through researching of the acts of secondary nomination of the hydronyms, their variety, the evolvement of parallel names to one and the same object.

Here, as a basic source of the study, it is used Prof. Anna Choleva-Dimitrova’s material: “The Hydronymy of the river attachment of River Struma”, in which 264 river names have been etymologized.

The geographical names are classified to primary and secondary. A big part of the researched names have appeared through transonomization of settlement names, water names or other onyms. Subject of interest are the models of transferring: oikonym – hydronym, toponym – hydronym, hydronym – hydronym. The study looked at 178 names, or 67, 42% from 264 hydronyms altogether.

Keywords: hydronym, hydronimic system, onymization, transonomization, primary and secondary nomination

Известно е, че топонимната система е съвкупност от имена, които са взаимосвързани. Като проява на системност се определя утвърждаването на принципи на проприална номинация (Михайлова/Mihaylova 2012: 26–27). В теоретичните ономастични изследвания се говори за *макросистема* (включва имена на макрообекти – планини, реки, селища) и *микросистема* (имена на по-малки обекти), които са в сложно взаимодействие и се променят по отношение на обем и състав¹. Някои учени предпочитат термина *топонимичен континуум/топонимично пространство* (Суперанская/Superanskaya 1985: 48), което е организирано чрез системни връзки. Нерядко се използва поня-

¹ Макротопонимът е название на по-голямо пространство, известни са, включени са в списъците за населените места, географските карти, микротопоним е „название на малък географски обект, който има тясна сфера на употреба, функционира само в пределите на малка територия, известен е само на тесен кръг хора“ (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2002: 23).

тието *топонимен ландшафт*, под което обикновено се разбира закономерно съчетание на географските названия, типични за определен район (Жучкевич/Zhuchkevich 1980: 72–73).

Речните имена са едни от най-стратите водни названия – доказано е, че имената на най-големите реки са най-устойчиви. Въз основа на данни от топонимията, хидронимията и историческата география учените достигат до важни изводи за етногенезиса на българите (Георгиев/Georgiev 1960, Заимов/Zaimov 1967). След дългоочакваното отпечатване на Българския водопис на проф. Заимов (Заимов/Zaimov 2012) науката разполага с имената на води в най-широкия смисъл (на реки, блата, мочурища, извори, кладенци, потоци, бари и т.н.), но „досега липсва едно по-цялостно изследване за хидронимните системи на отделни български реки“ (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018).

Като основен **извор на изследването** послужи материалът на проф. Анна Чолева-Димитрова „Хидронимията в басейна на река Струма“, в който са етимологизувани близо 264 названия на по-големите реки в басейна на р. Струма по нейното горно и средно течение. Въз основа на ономастичния анализ хидронимите са съпоставени с водни имена от друг речен басейн на Балканския полуостров (р. Вардар), в резултат на което се установят общите черти в онимната номинация на два отделни хидрографски обекта (вж. Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018).

Обект на изследване са названията на по-големите реки в басейна на р. Струма.

Целта на изследване е да се открие динамиката и устойчивостта на хидронимната система. Разбира се, когато говорим за динамика на речните имена, тя е относителна в известна степен. Устойчивостта в системата се откроява чрез старинните типове названия, тези, при които процесът на онимизация е завършил, а развитието ѝ се търси, като се изследват актовете на вторична номинация на хидронимите, вариантноста им, възникването на успоредни имена на един и същ обект.

Процесът на образуване на топонимията е дълъг. Възникването на имената става по следните начини: чрез естествена онимизация, чрез изкуствено създаване, чрез заимстване на готови имена или именни основи от други езици и чрез исторически преобразувания на вече съществуващите оними. На първо място, смяната на речни названия с други обикновено се наблюдава там, където са станали коренни промени в етническите отношения (Дуриданов/Duridanov 1958: 23). В същото време отношението на обществото към географските обекти се променя с настъпилите промени в социално-икономическите условия и географска среда. Твърдението, че хидронимите са най-древните названия е вярно, но изследването на взаимотношението между хидронимите и ойконимите разкрива нови знания за механизмите, по които възникват имената. С възникването на селищата техните названия стават главни ориентири, ролята на речните названия намалява и неголемите реки се назовават по имената на селата (Жучкевич/Zhuchkevich 1980: 55).

I. Устойчивост на хидронимната система. Първични имена

Един от най-старите начини за образуване на географски имена е онимизацията на апелативи. В ономастичната наука този процес е известен като топонимизация. В процеса на групиране на имената обикновено се следи дали названията са първични или вторични, пренесени от други местности. Като първични имена можем да определим хидронимите, при които процесът на онимизация е завършил. По принцип архаизирането на апелативите е бавен процес, поради което тези имена не са много в топонимната система. Онимизацията често се извършва при вторичните имена, резултат от различни трансформации на първоначални словосъчетания (Ангелова-Атанасова/Angelova-Atanasova 1996: 113).

В научната литература се посочват 8 причини, които обуславят устойчивостта на имената: 1) продължителността на съществуване на самия обект; 2) неговата обществена значимост; 3) широката употреба на названието в живата реч; 4) разпространението на названието върху съседните обекти; 5) утвърждаването на името в документи; 6) връзката му с имена на конкретни лица, исторически събития, икономически, социални понятия и др.; 7) от значение е словообразователният модел на онима и 8) асоциативните му връзки с явления от жизнената практика (вж. Жучкевич/Zhuchkevich 1980: 51). Чрез прилагането на етимологичния, структурния, словообразователния, семантичния и квантитативния метод съвременните ономастични изследвания показват какъв е броят на онимите, които можем да отнесем към устойчивите, старинни типове имена. Това са имената, образувани от отдавна изчезнали редки основи; имената, доразвити с редки топонимни наставки; имената със старинен тип ударение, със старинни прилагателни по сложно склонение, с падежни остатъци, тип *Дерѝ-вол*. В хидронимията от басейна на р. Струма се откриват следните старинни типове речни имена.

1. Със запазени старинни и редки диалектни думи са хидроними като **Лебница**, р., -л Бистрица, извира С от Дворище, общ. Кюстендил – от стб. хлабъ ‘водопад’ и -(ь)н-ица; **Мозговица**, име на Санданска Бистрица в горното ѝ течение – прил. от мозг(а), стб. мозгъ ‘мозък’, *мозгои* ‘влажно място’ и наст. -ица; **Своге**, р., -л Скоковица, извира Ю от вр. Кале – от *свогье* ‘място, където се събират две реки’, с *гь < дь* в говора (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018).

2. От старинни лични имена и прякори са напр. **Дивилска река**, -д Струма, общ. Кресна – произв. от РИ = ЖитИ *Дивилци*, от ЛИ *Дивил*. Името *Дивѝл* е образувано от *Диво* и -ил, старинното значение на *див* ‘хубав, чуден, прелестен’, името *Дѝвен* е регистрирано през XV в.; **Крашевица**, р. -л Струма, извира от вр. Джировник, община Рила – прил. от стар. ЛИ *Краше*, ЮЗФ на *Крашо* и -ица. (*Крашо*, както *Красо* XVIII в., *Красо* съкратено от *Красимир* (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018, Заимов/Zaimov 1988: 85, 129).

3. Със старинно словообразуване са: **Добайска (Дабайска, Дъбайска) река**, извира от вр. Кукла, СИ Мелник, -л Черешница, -д Пиринска Бистрица, -л Струма. – Произв. от нач. МИ *Добая/Дабая*, образув. от *даб=дъб* и стар. наст. -ая. За образув. срв.

МИ *Вишняя, Кривая*. По-малко вероятно от ЛИ; **Буковец**, р., -л Рилска р., извира Ю от вр. Прашка, общ. Кочериново. – Прил. от *бук* и топон. наст. *-ец*, често в топонимията. Срв. РечИ *Bukov dol, Bukovica* (БВ); **Главеш**, р., -л Арката, извира ЮЗ от с. Житуша (Колош), общ. Радомир. От *глава* 'начало на река' и наст. *-еш* (вж. Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2009); **Брестница**, р., -д Струма, извира СЗ от вр. Мечит, общ. Трекляно. – Прил. от *брес(т)* и топон. *-ица*. Срв. РечИ *Brestnica* (БВ); **Струмешница**, р., -д Струма, извира С от с. Шипковци, Радовишко, д. 114 км, общ. Петрич. – Произв. от *Струма* с *-еш-н-ица*, повлияно от модела на *Блатешница, Елешница* и под. (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018). Наставките са *-ан-, -ая, -ец, -еш, -ица, -ън-ица, -ицица*, като в хидронимната система най-често се среща топонимна наставка *-ица* и разширенията ѝ.

4. Имената със старинни граматични показатели са от прилагателни по сложно склонение, тип „*Дери-вол*“, от прил. с *-jъ-*, от типа композита. Примери: **Зли дол**, -д Бистрица, общ. Благоевград. – От *зла* 'пакостлива' (вода). Срв. РечИ *Zli dol* (БВ); **Кози дол**, р., -д Пиринска Бистрица, общ. Сандански. – Прил. от *коза* с *-jъ-*. Срв. РечИ *Kozji dol* (БВ); **Черней дере**, р., -л Манастирска р., извира СИ от вр. Терезия, община Рила. – Названието е от стар. тип „*Дери-вол*“. Структурният модел на тези имена е глаголен императив – съществително име. Типът е старинен и общославянски. Среща се в топонимията на руски, полски, украински, чешки, словашки, сърбохърватски и други славянски езици. Тези имена означават или посочват какво се прави, какво е възможно или трябва да се прави на местността, като действието произлиза от особеностите ѝ (Займов/Zaimov 1959: 34; Лалчев/Lalchev 1999: 303–309). **Криводолица**, -л Ощавска р., общ. Кресна. – От *криводолица* 'долина със завои' (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018). Сложните по състав местни имена от този тип са възникнали по образец на сложните нарицателни. Характерно за тези оними е, че по-точно характеризират географските обекти, тъй като посочват техни признаци, означени в двата елемента на името.

Изследването на всички речни названия показва, че първичните имена са общо 68, или 25,75% от всички 264 хидронима в басейна на р. Струма по нейното горно и средно течение:

- архаични апелативи са легнали в основата на 14 РечИ – това са около 5,30% от хидронимите;
- от старинни ЛИ, РИ, ЖитИ са образувани 17 названия, или 6,43%;
- имената, образувани със старинни топонимни наставки, са 31, или 11,74%;
- със старинни граматични показатели са 6 названия, или 2,27%.

Вътре в групата най-голям е процентът имена, образувани с помощта на топонимни наставки (45,58%), следват отантропонимните имена (25%), отапелативните (20,58%) и имената със старинни граматични маркери (8,82%) от регистрираните 68 първични речни названия.

II. Развитие на хидронимната система

Названия за води от други местни названия

Един от разпространените начини за топонимична номинация е трансономизацията. Случаите, когато местно име се образува в резултат на преминаването на антропоним, топоним, хидроним или ойконим в местно име, се наричат трансономизация и имената се определят като вторични². Обикновено названието се придвижва между съседни обекти, които се намират в отношение ' (близо) един до друг ' и ' един в друг ' – мотив за номинация е асоциация за съседство (Михайлова/Mihaylova 2012: 36), т.е. изборът на име е не само лингвистичен фактор, но и екстралингвистичен.

Обект на интерес са моделите на пренасяне **ойконим – хидроним, топоним – хидроним, хидроним – хидроним**. Голяма част от разгледаните речни названия са възникнали именно от имена на селища, местности или други водни имена. За по-голяма прегледност могат да бъдат разделени на оттопонимни и отхидронимни РечИ.

1. Оттопонимни хидроними

1. По име на селище са назовани 41 хидронима, или 15% от общо 264 речни имена. Това са: **Брезнишка река**, -д Струма, общ. Кресна. – Произв. от СелИ *Брезница*; **Мелнишка река**, -л Струма, общ. Сандански. – Произв. от СелИ *Мелник*; **Разложка река**, -л Друшльовица, извира ЮИ от Додов връх, общ. Рила. – Произв. от СелИ *Разлог* (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018). Най-често това са двучленни названия, чийто първи компонент е производно прилагателно от селищно име, а вторият е физикогеографско съществително *река*. Характерно е, че тези названия обикновено са доста устойчиви и се запазват дори при замяна на съответното селищно име с ново или дори след изчезване на съответното селище (Дуриданов/Duridanov 1958: 30).

1.1. Пренасянето без изменение на формата на ойконима се среща рядко, най-вече при най-старите речни имена и рядко при незначителни водни обекти. Единственото име в изследването е **Рибник**, р., -д Струма, общ. Петрич. – От СелИ *Рибник* (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018).

2. По име на местност, през която или покрай която тече реката са назовани 20 хидронима, или 7,57% от имената. Примери са: **Конска**, р., -д Струма, извира под Конски връх в землището на с. Завала, общ. Ярославци. – Вторично название, по името на Конски връх. Срв. РечИ *Konjska reka* (БВ); **Липошница**, р., -л Санданска Бистрица, общ. Сандански. – Произв. от нач. МИ *Липош*, с осн. от *липа* и наст. *-(ъ)н-ица*; **Раловичка** (също Радевичка) река, -л Илийна, общ. Благоевград. – Произв. от МИ *Раловица*, по ЛИ *Рало*, *Рали* (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018).

² Терминът «местно име» е идентичен с термина "топоним" и включва в себе си теренни имена, ороними, хидроними и ойконими. Към микротопонимите следва да се отнесат названията на терени с малки размери, микрооронимите и хидронимите (Димитрова-Тодорова/Dimitrova-Todorova 2003: 165–166).

2.1. По името на местността, без допълнителни изменения, е названа река **Тъпането**, р., -д Гургутица, извира 3 от вр. Тъпането, общ. Благоевград. – От едноименната местност (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018).

Оттопонимните хидроними са 63, или около 24% от 264 речни имена.

По име на селище или местност без изменение са названи 2 речни имена, около 0,7%.

Вътре в групата (от тези 63 оттопонимни названия): най-голям е процентът имена, възникнали чрез трансономизация от СелИ – 65, 07%, 31, 74% от названията са вторични от МИ и 3,17% са пренесени без изменения от СелИ или МИ.

2. Отхидронимни хидроними

14 названия, или 5,30% от общо 264 имена са образувани в резултат на преминаването на едно водно название на друго. Примери са: **Отовица**, р., -л Джерман, извира Ю от вр. Кабул, от ез. Отовица, общ. Дупница. – По името на едноименното езеро, по ЛИ *Ото < (X)ото*, преди XII в.; **Струмешница**, р., -д Струма, извира С от с. Шипковци, Радовишко, д. 114 км, общ. Петрич. – Произв. от *Струма* с *-еш-н-ица*, повлияно от модела на *Блатешница*, *Елешница* и под.; **Сушичка река**, -д Струма, 20 км, общ. Симитли. – Произв. от ВИ *Сушица*; **Цапаревчица**, р., -л Седелска р., общ. Струмяни. – Произв. от *Цапаревска* (река) (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018).

3. Понякога реките с по-голяма дължина имат повече от едно название. Често имената в горното, средното и долното течение на дадена река са различни, като основна мотивация за възникването на ново име е ойконимът на основното селище, през което протича съответната река (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018). Водните обекти, които имат различните имена по течението си не са много. Такива са напр. **Треклянска**, р., -л Дивлянска, -пр Струма. – Произв. от СелИ Трекляно. Също **Меланица** – в горното течение, по СелИ *Д. Мелна* (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018). Характерна черта на разглежданата хидронимна система е, че някои от реките имат по две успоредни названия, напр. **Арката (Блато)**, р., -л Струма, д. 37 км, общ. Радомир. – Членув. от диал. *арка* 'вада, воденична или напоителна', заемка от тур. *ark*, също. Срв. РечИ *Blato* (БВ); **Блато**, р., също **Арката**, -л Струма, вж. по-горе. – Изцяло от *блато*, стб. *влато* (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018).

4. В изследваната хидронимна система се регистрират само 9 названия, които имат варианти³. Смята се, че вариантите на имената са белег за младост на хидронимната система. Най-често онимите са резултат от замяна на стари фонетични черти с нови, характерни за говора или на непродуктивни словообразователни модели с продуктивни. Среща се замяна на изчезнали нарицателни с нови, на стари форми на прилагателните с нови, членувани и др. Например: **Воденичница (Воденицата)**, р., -д Банщица, извира С от вр. Църнотрав, общ. Кюстендил. – Прилагат. от *воденица* (воденична) и

³ *Вариант на името* – видоизменение на името или на всеки елемент от неговата структура (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2002: 22).

топон. наст. *-ица*; **Жилава река (Жилавска р.)**, -л Черешница, общ. Сандански. – От прил. *жилав*, стар. *жила* ‘подземен извор; жила на подземна минерална вода’ и под.; **Студения дол (Студенио** в говора), р., -д Елешница, общ. Невестино (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018).

5. Сред имената на по-големите реки в басейна на р. Струма (по нейното горно и средно течение) се откриват и малък брой едноосновни вторични водни имена от прилагателни (12 РечИ, или 4%). Това са едноосновни названия, обикновено нечленувани и във форма за ж. р., които са производни от селищни названия и които означават, че дадена река преминава през землището на съответното селище (9 от имената са възникнали чрез трансононизация на СелИ, 3 – на МИ). Тези имена са резултат от остатъчно състояние в поцеса на онимизиране на словосъчетанията. Съкращението е често срещано явление в топонимията и отразява принципа на икономия на езиковите средства. Обяснява се с това, че в процеса на общуване не е нужна подробна характеристика на назоваемия географски обект – достатъчно е краткото назоваване. Използването на тези форми зависи от честотата на използване на географското название (Жучкевич/Zhuchkevich 1980: 82). Примери: **Лесковска**, р., -д Бистрица, извира от местността Лисец, източно от Чавкина махала, общ. Кюстендил. – Произв. от СелИ *Лесково*; **Логодашка**, р., -д Струма, д. 22 км. – Прозв. от СелИ *Логодаш*; **Ломничка**, р., -д Драговищица, извира под вр. Черна трева в землището на с. Гурбановци, общ. Кюстендил. – Произв. от СелИ *Ломница* (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018). Притежателните наставки *-ов-* и *-ск-* (*-цк-*, *-шк-*, *-чк-*) не придават различно значение на съответните названия. Част от имената от тази категория са произлезли по елиптичен път – от първоначални словосъчетания.

Изследването показва, че общият брой на вторичните имена е 89, или 33,71% от 264 онима.

6. Вторичните водни имена (образувани от други названия) са важни за топонимията с три техни особености: а) дават възможност да хронологизуваме относително възникването им; б) дават възможност да се възстановят изчезнали имена и в) дават материал за словообразуването, тъй като производните се образуват с други наставки и по нов начин.

Така например речно име **Бадинска река** (-л Джерман, извира СЗ вр. Малък Полич, община Дупница) е вторично название, произв. от СелИ *Бадино*. Регистриран е стар запис на селищното име (Бъдино) в Рилската грамота на цар Иван Шишман от 1378 г. (Иванов 1931: 597)⁴ (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018; Чолева-Димитрова 2002: 55).

⁴ Записът свидетелства за антропоним *Бъдин*, от който по всяка вероятност е образувано прил. с *-jъ* (**Бъдин(j)о село*, бърдо и под.). Срв. ЛИ *Баде*, *Бадюл*, *Бадилъ* и др. във Влахо-българските грамототи, 1526, името се среща и в останалите славянски езици (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2002: 95).

РечИ **Блатнешничка река** (-л Струма, извира от Чокльовско блато, общ. Радомир) е производно от СелИ *Блатешница*. Стар запис на селото е регистриран в Мрачката грамота от 1347 г. (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018; Чолева-Димитрова 2002: 99).

Анализът на основата на названието ни ориентира към относителната възраст на възникване на хидронима. Напр. **Негомия, Негомиска река**, р., -л Косматица, общ. Радомир. – Произв. от ВИ *Негомия*, от стар. ЛИ *Негом*, съкрат. от *Негомир, Негомил* (Чолева-Димитрова 2018). Името *Негомир* 'да бъде много мил и нежен' е засвидетелствено през XIV в. (Заимов/Zaimov 1988: 165).

Изчезнали географски имена могат да се възстановят от вторичните хидроними **Белоборски дол** (= *Белоборско дере*), р., -д Илийна р., общ. Рила. – Вторично название, произв. от МИ **Белобор* (Чолева-Димитрова 2018); *Дебършица, Дебършица*, р., название на Горанина р. в горното ѝ течение. – С осн. от стб. *дѣбрь* 'дол', от **Дебърска (река)* и наст. *-ица* (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2018).

Изводи

Разгледани са 178 имена, или 67,42% от общо 264 хидронима. Това са първични названия, които принадлежат към архаичния пласт лексика или вторични – образувани чрез трансономизация.

По структура повечето от първичните РечИ (общо 68, или 25,75% от всички 264 хидронима в басейна на р. Струма по нейното горно и средно течение) са едносъставни – 48 оима, или 70,58%, а двусъставните имена са 20, или 29,41%.

По структура повечето от вторичните РечИ (общо 89 имена, или 33,71% от всичките 264 хидронима, които изграждат системата) са двусъставни имена – 35 оима, или 45,45 %, а едносъставните имена са 28, или 36,36%.

При останалите 86 имена (или 32,57%) топонимизацията не е напълно завършила. Те са белег за развитието на топонимната система. Най-често това са двусъставни имена, които отговарят на стремежа да се диференцират по-точно географските обекти чрез посочването на техни забележителни признаци. Често по-малките хидроними отразяват отличителни особености на обекта като големина, дълбочина, особености на течението, вкус и мирис, физиологическо въздействие на водата върху човешкия организъм, температура, състав и цвят на почвата, растителен и животински свят, положение спрямо съседни обекти, предания, случки и събития и т.н. В повечето случаи тези хидроними са пределно ясни по отношение на форма, значение и принцип на номинация и в много отношения се отличават с голямата си вариативност поради незавършения процес на онимизация и може да се каже, че създават „специфичен ономастичен фон, на който функционират онимите, при които процесът на онимизация е отдавна завършил...“ (Ангелова-Атанасова/Angelova-Atanasova 1996: 83).

Цитирана литература

- Михайлова 2012:** Михайлова, Д. *Семантични процеси и явления в българската топонимия*. Велико Търново: Ивис. (Mihaylova, D. *Semantichni protsesi i yavleniya v balgarskata toponimiya*. Veliko Tarnovo: Ivis.)
- Георгиев 1960:** Георгиев, Вл. *Българска етимология и ономастика*. София: БАН. (Georgiev, Vl. *Balgarska etimologiya i onomastika*. Sofia: BAN.)
- Димитрова-Тодорова, Л. 2003:** Местностни (теренни) имена. – *Slowiańska onomastyka, Encyklopedia*. Warszawa–Kraków, II, 2003, 165–171. (Dimitrova-Todorova, L. *Mestnostni (terenno) imena*. Warszawa–Kraków, II, 2003, 165–171.)
- Дуриданов 1958:** Дуриданов, Й. *Топонимията на Първомайска околия*. София: БАН. (Duridanov, Y. *Toponimiyata na Pervomayska okoliya*. Sofia: BAN.)
- Жучкевич 1980:** Жучкевич, В. *Общая топонимика*. III изд. Минск: Вышэйшая школа. (Zhuchkevich, V. *Obshtaya toponimika*. Minsk: Vyshhejschaya shkola.)
- Заимов 1959:** Заимов, Й. *Местните имена в Пирдопско*. София: БАН. (Zaimov, Y. *Mestnite imena v Pirdopsko*. Sofia: BAN.)
- Заимов 1967:** Заимов, Й. *Заселване на българските славяни на Балканския полуостров. Проучване на жителските имена в българската топонимия*. София: БАН. (Zaimov, Y. *Zaselvane na balgarskite slavyani na Balkanskiya poluostrov*. Sofia: BAN.)
- Заимов 1988:** Заимов, Й. *Български именник*. София: БАН. (Zaimov, J. *Balgarski imennik*. Sofia: BAN.)
- Заимов 2012:** Заимов, Й. *Български водопис. Том 1–2*. Велико Търново: Фабер. (Zaimov, Y. *Balgarski vodopis*. Veliko Tarnovo: Faber.)
- Лалчев 1999:** Лалчев, Др. Някои структурни и семантични черти на един словообразователен тип композитни топоними в българската ономастика. – В: *Актуални проблеми на българското словообразуване*. София: „Проф. Марин Дринов“, 303–310. (Lalchev, Dr. *Nyakoi strukturni i semantichni cherty na edin slovoobrazovatelnen tip kompozitni toponimi v balgarskata onomastika*. – V: *Aktualni problem na balgarskoto slovoobrazuvane*. Sofia: „Prof. Marin Drinov“, 303–310.)
- Суперанская 1985:** Суперанская, А. *Что такое топонимика?* Москва: Наука. (Superanskaya, A. *Chto takoe toponimika?* Moskva: Nauka.)
- Чолева-Димитрова 2002:** Чолева-Димитрова, А. *Селищни имена от Югозападна България. Изследване. Речник*. София – Москва: Pensoft. (Choleva-Dimitrova, A. *Selishtni imena ot Yugozapadna Balgaria*. Sofia – Moskva: Pensoft.)
- Чолева-Димитрова 2018:** Чолева-Димитрова, А. *Хидронимията в басейна на река Струма* (под печат). (Choleva-Dimitrova, A. *Hidronimiyata v baseyna na reka Struma* (pod pechat.)

Съкращения

-д – десен приток
ЖитИ – жителско име
ЛИ – лично име
-л – ляв приток
Пр – прякор
РечИ – речно име
РИ – родово име
СелИ – селищно име
ФИ – фамилно име

Надежда Данчева
София 1113
Бул. „Шипченски проход“ 52, блок 17
Институт за български език
nadya009@gmail.com

Nadezhda Dancheva
Sofia 1113
52 Shipchenbski Prohod Blvd., block 17
Institute for Bulgarian Language
nadya009@gmail.com